

Jamie Bartlett
(foto: Bart van Vliet)

JAMIE BARTLETT OVER DE MACHT VAN TECHBEDRIJVEN

'ZE ZIJN TE GOED'

Jamie Bartlett is directeur van de Britse denktank Demos. Hij dankt zijn bekendheid vooral aan zijn boeken en artikelen over het internet en de macht van de grote techbedrijven. In september sprak Bartlett voor *de Nacht van de Dictatuur* in verschillende Nederlandse steden. *M&P* ontmoette de expert voor zijn laatste lezing.

IVO PERTIJS

Zag je hoe iedereen net omhoogkeek?', vraagt Jamie Bartlett tijdens een wandeling door hartje Rotterdam. We passeerden net een drietal medewerkers van een bouwbedrijf die naar een zoveelste verdieping van een flatgebouw tuurden. Voorbijgangers volgden het voorbeeld. 'Eigenlijk werkt het op internet net zo.' Voor zijn laatste lezing is Bartlett op weg naar Arminius waar hij zal spreken over zijn boek *The People vs. Tech*. Hierin schetst hij de macht van de grote techbedrijven. In ons gesprek eerder die dag ging Bartlett uitgebreid in op jongeren. Over deze generatie maakt de Brit zich zorgen. Bartlett: 'De veronderstelling is dat jongeren dit probleem gaan oplossen, omdat ze met het internet zijn opgegroeid. Het probleem is dat ze niets anders dan het internet kennen. Jongeren weten niet hoe de wereld er vóór die tijd uit zag. Ze weten niet dat er alternatieven mogelijk zijn. In zeker zin beperkt dit hun mogelijkheden om alternatieven voor te stellen. In mijn boek noem ik dit een probleem. We volgen een bepaald spoor en het is altijd zorgelijk als er geen alternatieven zijn voor het pad dat we volgen. Daarnaast zie ik vanuit de technologie een groot gevaar voor de democratie in de hele wereld.'

Kunt u dit toelichten?

'Het gevaar manifesteert zich de komende twintig tot dertig jaar langzaam en stap-voor-stap. Het gaat om een langzame erosie van hoe de democratie daadwerkelijk werkt. Het is een probleem waar deze generatie mee om moet gaan. Jongeren leiden later deze samenleving. Zij zijn degenen die in deze gekke wereld betrokken zijn, met al hun interacties en

data die voortdurend worden gedeeld en waarvan profielen worden gebouwd; dit vanaf een zeer jonge leeftijd. De veranderingen raken deze groep meer dan mensen van mijn generatie. Soms zijn jongeren zelfverzekerd als het technologie betreft, maar ze zijn ook wat naïef als het gaat om de implicaties en wat dit voor de lange termijn betekent. Ouders en docenten denken te vaak dat deze kinderen zo briljant zijn. Dat zijn ze ook als het om specifieke apps gaat, maar ik denk niet dat zij daadwerkelijk begrijpen wat de omvang is van waar ze mee bezig zijn of hoe de technologie is gecreëerd.'

'HOE KAN EEN POLITICUS REKENSCHAP AFLEGGEN ALS HIJ EEN MILJOEN VERSCHILLENDE BERICHTEN NAAR MILJOENEN MENSEN STUURT?'

Is de gemiddelde burger wel bekend met de macht van Google, Facebook en andere techbedrijven?

'Een jaar geleden zagen weinig mensen in wat de macht van deze bedrijven was. Ze zagen dat de bedrijven groot waren, en dat iedereen van hun diensten gebruikmaakt. Maar ik denk niet dat zij inzagen wat het betekent als bedrijven zo veel over je weten en dat ze zo'n

dominante plek in het publieke debat innamen. Ook realiseerde men zich niet altijd dat we computers blijven verbeteren: krachtigere computers, meer *cloud-based services*, de productie van meer data, slimmere algoritmen. Jong en oud stonden hier niet echt bij stil. Ik denk dat we ons nu langzaam realiseren wat dit alles betekent. Laat ik een subtiel voorbeeld nemen: je focus en concentratie. Nicholas Carr reflecteert in zijn boek *Het ondiepe* op het probleem van een cultuur waarin mensen niet langer in staat zijn om lange tijd te lezen. Je denkt aan je telefoon en wilt voortdurend alles checken. Dit is een probleem voor de democratie. Burgers moeten zich kunnen concentreren en morele oordelen kunnen vormen over bepaalde zaken en niet met de massa meewaaien. Ze moeten onafhankelijk zijn en dat is erg lastig als je voortdurend wordt afgeleid.'

Maakt dit mensen uit?

'Ik denk niet dat mensen de omvang zien van de enorme industrie van data-makelaars. Mensen weten niet om hoeveel datapunten het gaat die, vooral via een Android-telefoon, naar Google-diensten gaan. Elke dag gaat het om ongeveer negenhonderd datapunten. Mensen realiseren zich ook niet hoeveel er dit in de toekomst gaan worden. Alle nieuwe producten worden nu voorzien van chips om data te verzamelen. Mensen realiseren zich niet waarvan er allemaal data zijn. Het lijkt ze niet zoveel te kunnen schelen. Stel je voor dat deze gegevens over tien jaar in verkeerde handen komt. Een regering die je liever niet ziet, maar die besluit dat het alle data willen hebben en dat ze op basis daarvan een model ontwikkelen om te voorspellen wie de onruststokers zijn.

Illustratie: Twenty

Vijf jaar geleden klonk dit als science fiction, maar de combinatie van de richting waar het internet opgaat en de weg die de politiek lijkt in te slaan, leidt tot legitieme zorgen.'

Is een nationalisatie van grote tech-bedrijven denkbaar?

'Dat zie ik niet gebeuren. In dat geval verlaten ze het land. Overheden kunnen echter wel andere bedrijven nationaliseren die data verzamelen, zoals Nederlandse data-makelaarsbedrijven. Zelfs zonder nationalisatie van bedrijven kan een land wetten aannemen die overheden toegang tot alle data geven. Op kleine schaal gebeurt dit al. Een Brits parlementslid diende een wetsvoorstel in dat Facebook verplicht om alle besloten groepen openbaar te maken. Facebook zou bovendien alle informatie over mensen die problemen veroorzaken

moeten overdragen. Als een overheid data verzamelt over burgers kan dit soms nodig zijn om de misdraad te bestrijden of andere problemen op te lossen. Gezondheidsgegevens zijn daar een goed voorbeeld van.'

Barack Obama en Donald Trump maakten beiden voor hun verkiezingscampagnes gebruik van technologieën. Is dit een nieuwe trend?

'Dit is de wijze waarop vrijwel elke politieke partij nu werkt. Dit is het vreemde aan het beruchte Cambridge Analytica-verhaal. Veel partijen doen soortgelijke dingen. Iedereen was woedend en geschokt, maar dat gold niet voor mensen die in de digitale advertentiebranche werken. Zij weten dat dit al lang zo gaat. Dit is echt zorgelijk. Het is een nieuwe norm hoe verkiezingen worden gewonnen of verloren: door met gepersonali-

seerde advertenties te focussen op individuen. Iedereen krijgt nu een andere boodschap. Hoe kan een politicus rekenschap afleggen als hij een miljoen verschillende berichten naar miljoenen mensen stuurt? De vragen die Cambridge Analytica oproept gaan niet over het valsspelen door Trump of een gestolen Brexit. De belangrijkste vraag luidt: welke richting gaat de politiek op? Ik zou leerlingen na willen laten denken over de vraag of John F. Kennedy profijt had van de televisie. Het bekende verhaal. Wat voor soort politicus geniet nu voordeel door het gebruik van sociale media-berichten, virale campagnes, gepersonaliseerde advertenties? Ik denk mensen zoals Donald Trump en populistische politici.'

Kunnen we Trump een copycat noemen?

'Zoiets. Omdat hij een outsider was, was zijn team meer bereid om te experimenteren met nieuwe technieken. Elke verkiezing is een wapenwedloop. Het team dat de vorige keer verloor vraagt zich af hoe het winnende team aan zijn overwinning kwam. Zij proberen altijd hun eigen campagnes te verbeteren en maken daarbij gebruik van de nieuwste advertentietechnologieën.'

Het klinkt paradoxaal: politici maken zelf gebruik van technologieën om verkiezingen te winnen, maar maken zich tegelijkertijd druk over de inzet van technologieën door landen als Rusland en China...

'Zo heb ik er zelf nog niet over nagedacht, maar u heeft absoluut gelijk. Feitelijk maak ik mij aan hetzelfde schuldig. Ik klaag over Amazon, maar mijn boeken worden wel via Amazon verkocht. Politici die bang zijn voor technologie realiseren zich dan ze zonder de inzet van technologische middelen niet kunnen worden gekozen. Ik weet niet zeker of dit een paradox is of een soort val waarin politici vast zitten. Iedereen zit nu vast aan deze nieuwe manier van communiceren. Een aantal politici zei tegen mij dat ze echt gefrustreerd waren over deze tech-bedrijven, maar ze kunnen deze ondernemingen niet te veel bekritisseren. Ze maken immers zelf gebruik van hun diensten. Dat geldt voor iedereen. Mensen waarderen het gemak, de toegang... Natuurlijk houd ik ook van al die dingen. Dat is haast het probleem. Deze bedrijven zijn zo goed en zo gebruiksvriendelijk dat we er afhankelijk van zijn geworden. Ze zijn te goed.'

De ondertitel van uw boek luidt *How the internet is killing democracy (and how we save it)*. Heeft het internet eigenlijk al niet gedood?

'Dat is te negatief. De eerlijkste ondertitel zou zijn *Hoe het huidige internet de liberale representatieve democratie ondermijnt*. Democratie kent immers vele vormen. Na de oorlog werkte het systeem van de representatieve democratie over het algemeen best goed. Dat wordt nu ondermijnd.'

In de tussentijd bevinden mensen zich in bubbels en lijken ze het vooral met elkaar oneens.

'Het was nog nooit zo gemakkelijk om te horen wat andere groepen hebben te zeggen. Het probleem is dat we hier niet respectvol mee omgaan. We verwerpen wat de ander zegt: het is stom of gevaarlijk. Als je naar fora van populistische groepen gaat, links of rechts, dan moet je luisteren om daadwerkelijk te begrijpen waar de standpunten vandaan komen. Je kunt het er 100 procent mee oneens zijn, maar je wordt minder agressief als je weet wat hun frustraties zijn.'

Weten docenten voldoende over de internetfora van jongeren?

'Docenten hebben niet zoveel ervaring met leven in de fora waar deze kinderen heen gaan. Docenten kunnen verwijzen naar problemen waar ik vroeger mee had te maken, zoals het omgaan met verkeerde vrienden, als minderjarige drinken of roken. Daar zijn ze bekend mee. Opeens leven kinderen in een totaal andere wereld met verschillende culturen, uitdagingen en gedragingen. Sommige docenten kennen zelfs de basis hiervan niet. Ik weet niet hoe je hier betekenisvol les over kunt geven als je hier niet bekend mee bent. Docenten, en tot op zeker hoogte ook ouders, hebben de verantwoordelijkheid om naar de websites of Instagram-accounts van Alex Jones of Thierry Baudet te gaan of kennis te nemen van fora over eetstoornissen. Als ik met jongeren praat en zij realiseren zich dat ik hiermee bekend ben, bijvoorbeeld over het *dark net*, dan verandert de machtsdynamiek in de ruimte. Ze beginnen vragen te stellen. Neem bijvoorbeeld de websites over eetstoornissen. Deze lijken sociaal en ondersteunend, maar ze zijn gevaarlijk. Het werkt niet door tegen jongeren te zeggen dat ze dit soort sites niet moeten bezoeken. Geef aan dat je weet hoe deze websites werken.' ♦

STEEF

AAN JESSE

Aan de politici die beloven.
Die veel zeggen, maar niets doen.
Die roepen, niet luisteren.
Aan de jaknikkers, compromissen-sluiters, de niets-zeggers.

Dit is GEEN ode.

Aan de minister-president, die al acht jaar bezuinigt op onderwijs, zorg en veiligheid.

Aan de minister van, die namens een onderwijspartij het kaalplukken van het onderwijs gewoon door laat gaan.

Aan de minister voor, notabene zelf docent geweest, die vergeet dat het onderwijs een ambacht is en geen cursus.

Aan het Kamerlid, dat na de verkiezingen in een mal gegoten zit.

Dit is GEEN ode.

Aan Hare, aan Zijne, aan Uwe Excellentie.
Aan de fractievoorzitters, de Kamerleden, de staatssecretarissen, de ministers, de minister-president.
Aan alle machtsbeluste beroeps politici, de zakkenvullers, backbenchers en carriëretijgers.

Dit is GEEN ode omdat je altijd maar belooft en wij er niets van terugzien.

Dit is GEEN ode omdat we klaar zijn met die mooie woorden, met je:

"We zien je."

"We waarderen je."

Dit is GEEN ode, omdat je moet weten dat het niet alleen ten koste van ons, maar van alle Nederlanders gaat. ♦

STEF VAN DER LINDEN
(maatschappijleer.net)

DIT IS GEEN ODE